

KASTAMONU YÖRESİNDE LÂKAP VERME GELENEĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME Koray CEBECİ *

Öz: İnsanlar, sahibi oldukları adlarına tarihin her döneminde önem atfetmiştir. Öyle ki her millet bir “ad verme geleneğine” sahiptir. Adlar, milletlerin kökenleri ve geçmişteki yaşantılarından izler barındırır. Türk kültürünün de kendine has bir “ad verme” geleneği vardır. Bu geleneğin tarihsel arka planı Orta Asya’ya dek uzanır. Ad verme geleneğinden başka Türk kültüründe bir “lâkap verme” geleneği görülür. Lâkaplar, bahsi geçen kişinin rahat tanıtılabilmesi yahut hatırlanabilmesi için kendi adından önce getirilen bir “tanıtıcı ön ad”dır. Lâkaplar verilirken o kişinin özellikleri göz önünde bulundurulur. En dikkat çekici ve hatırlanması kolay olan özelliği, lâkap olarak verilir. Türk kültüründeki lâkap verme geleneğinin, Kastamonu yöresinde derleme çalışması yapılarak elde edilen veriler ışığında Türk kültüründeki yeri ve önemi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lâkap, Lâkap verme, Kastamonu, Derleme, Kültür.

AN ANALYSIS OF THE TRADITION GIVING-NICKNAMES IN KASTAMONU REGION

Abstract: People have attached importance to their names at all times in history. So that every nation has a “tradition of name-giving”. Names contain traces of the origins of nations and their past lives. There is also a tradition of “naming” in Turkish cultural life. The historical background of this tradition extends to Central Asia. Apart from the tradition of naming, there is also a tradition of “giving nicknames” in Turkish folk life. Nicknames are an “introductory pre-name” that preceded his or her own name so that the person in question could be easily introduced or remembered. When giving nicknames, the characteristic of that person are taken into account. It’s most remarkable and easy to remember feature is given as a nickname. In this study, we demonstrated the tradition of giving nicknames that still live among the Turkish people by conducting compilation work in the field.

Keywords: : Nickname, Giving-Nickname, Kastamonu, Compilation, Culture.

* Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, ORCID ID: 0000-0001-9420-6920, koraycebeci@outlook.com.

Giriş

İnsanlar, sahibi oldukları adlarına tarihin her döneminde önem atfetmiştir. Öyle ki her millet bir “ad verme geleneğine” sahiptir. Adlar, milletlerin kökenleri ve geçmişteki yaşantılarından izler barındırır. Türk kültür yaşantısında da bir “ad verme” geleneği vardır. Bu geleneğin tarihsel arka planı Orta Asya’ya dek uzanır. *“Kişi adları yer adları gibi bir milletin geçmişini, kültür düzeyini, dinî inancını ve dünya görüşünü araştırmak açısından önemlidir”* (Abdurrahman, 2004). Yeryüzünde ad verme eyleminden yoksun tek bir topluluk ya da toplum görmek mümkün değildir. İnsanlar bir kişinin, bir nesnenin, bir durumun ya da bir olayın adını koymadan; onu bir işaretle, bir sıfatla, bir özellikle nitelendirmeden rahat edemezler. Belli olan, belirli kılınan, bilinen şey insanı rahatlatır; karışıklığı, yanılma ve yanlışlığı önler, ilişkiyi düzenler (Erol Çalışkan, 2016).

Türk kültüründe hâlen varlığını sürdüren bir “lâkap verme geleneği” bulunur. “Lâkap” kökeni Arapça olan bir kelimedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde, *“Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad”* (URL-1) şeklinde tanımlanır.

Türkiye Türkçesinde “Lâkap” şeklinde kullanılan sözcük, diğer Türk lehçelerinden, Azerbaycan Türkçesinde “lâgâp”, Başkurt Türkçesinde “Kuşamat/lâkâp isim”, Kazak Türkçesinde “Lakap”, Kırgız Türkçesinde “Lakap at”, Özbek Türkçesinde “Lakap”, Tatar Türkçesinde “Kuşamat/lâkâp isim”, Türkmen Türkçesinde “Lakam”, Uygur Türkçesinde “Lâkâm” şeklinde karşımıza çıkar. Bu sözcükler; lâkap takma geleneğinin, Türk topluluklarının bulunduğu değişik coğrafyalarda da devam ettiğini ve hemen hemen aynı sözcüklerle ifade edildiğini göstermesi bakımından önemlidir (Yaldızkaya, 2000, 176).

Lâkaplar, bahsi geçen kişinin rahat tanıtılabilmesi yahut hatırlanabilmesi için kendi adından önce getirilen bir “tanıtıcı ön ad” dır. Özdemir & Erdem’in Elmalılı’dan aktardığına göre:

Lakap ilk isminden sonra, bir kimsenin üstünlük veya eksikliğini belirtmek için kendisine takılmış ikinci isim olarak ifade edilebilir. Elmalılı’nın ifadesiyle, “Medhi veya zemmi iş’ar eden isim veya vasıftır.” Dikkat edildiğinde lakap aynı amaçla verilerek ismin yerini tutmakta ve aynı işlevi görmektedir. Lakap, kişilerin fiziki özelliği, davranışı, konuşması, giyinmesi, yaşayış biçimi veya ailesinden gelen davranışlardan dolayı insanların birbirlerine verdikleri isimdir (Özdemir & Erdem, 2016, 249).

İnsanlar doğuştan yahut sonradan kazandığı özellikleriyle diğer insanlardan ayrılırlar. Bir kişiye lâkap verilirken onun bu özelliği göz önünde bulundurulur. Eğer bu özelliği herkes

tarafından kabul edilirse, kendisine verilen lâkap ile yaşar. Lâkaplar, kişinin belirgin bir özelliğini fark eden herkes tarafından takılabilir. Başlangıçta sadece takan kişinin kullandığı lâkap, çevre tarafından onaylanırsa, yani lâkabin kişiye uygunluğu kabul görürse, yavaş yavaş yaygınlık kazanır ve kültürün tüm üyeleri tarafından kullanılmaya başlanır. Lâkaplar, zamanla öylesine işlerlik kazanır ki kişinin asıl adı kullanılmaz olur ve kişi sadece lâkabıyla anılır (Kabak, 2014, 12). Soyadı Kanunu'ndan önce insanların kimliklerinin birbirine karışmasını engellemek amacıyla verilen lakaplar, Soyadı Kanunu'ndan sonra kişilerin beden durumları, kişilikleri, zekâ durumları, maddi durumları, bedeninin ve kıyafetlerinin temiz ya da kirli olması gibi pek çok özelliklerine göre verilmeye başlanmıştır (Demirci, 2014, 1).

Lâkap verme geleneği günümüzde Kastamonu ilinde -özellikle kırsal kesimlerinde- hâlâ tüm canlılığı ile devam etmektedir. Kastamonu iline bağlı bazı kırsal kesimlerde ve şehir merkezinde yapılan bu derleme çalışması ile lâkap verme geleneğinin yörede ne şekilde var olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen lâkaplar, kaynak şahısın ağzından çıktığı gibi kaydedilmiştir. Yöresel ağız özelliklerinden dolayı bazı lâkapların karşılığı tırnak içerisinde günümüz Türkçesi ile eklenmiştir.

KASTAMONU YÖRESİNDE AD VERME İLE İLGİLİ TESPİTLER

1. İşi-Uğraşı ve Meslek Erbabı Oluşuna Göre Verilen Lâkaplar¹

Lakap verme geleneğinin kendisini en belirgin gösterdiği alan, insanların işi-uğraşı ve meslek erbabı oluşuna göre aldıkları lakaplardır. Bu bölümdeki lakaplarda insanlar hangi iş ile geçimini sağlıyor ya da geçmiş zamanda sağlamışsa buna göre lakap aldıkları tespit edilmiştir. Yalnızca kendileri değil, atalarından kalma bir meslekleri varsa bu mesleği devam ettirmeseler de hâlâ bu meslek adı ile lakap aldıkları görülür. Özellikle kırsal kesimlerde yaşayan insanlar arasında kişi yaptığı mesleği ile tanınır, bir nevi yaptığı iş onun üzerine yapıştır.

Müdür Sabahattin: Mesleği garsonluk olduğu için. (K.Ş.-3)

Çıracı Yaşar: Çıra ve odun satışı yaptığı için. (K.Ş.-5)

Köpekçi Hasan: Av köpeği yetiştirip sattığı için. (K.Ş.-5)

Caba Seyin: "Caba Hüseyin" Gömlek dikim işi yaptığı için. (K.Ş.-1)

Sütçü İbrahim: Köylerden süt toplayıp sattığı için. (K.Ş.-3)

Bazlamaççılar: Bazlama üretimi yapıp sattıkları için aileye verilmiş bir lâkap. (K.Ş.-7)

¹ Erol Çalışkan, Ş. S. "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/3 (Eylül 2016): 103-126.

Börekçiler: Ataları börek ustası ve börekçi dükkânları olduğu için verilmiş bir lâkap. (K.Ş.-1)

Çoban Ahmet: Çobanlık mesleğini yaptığı için. (K.Ş.-3)

Çilingirler: Ataları çilingirlik ve kapı işleri yaptığı için aileye verilmiş bir lâkap. (K.Ş.-7)

Galıpcılar: İnşaatın kalıp dökme işinde usta oldukları için aileye verilmiş bir lâkap. (K.Ş.-7)

Geleneksel mesleklerin tarihini incelemek demek, aslında insanlık tarihini incelemektir. Çünkü gelenek, insanın kendisiyle birlikte var ettiği bir olgudur. İnsan yoksa gelenek de yoktur. İnsan varsa gelenek de var olur (Teke; Erol Çalışkan, 2018). Bu bağlamda Kastamonu da lakaplar verilirken aslında insanların zanaatları, becerileri de verilen lâkaba bir şekilde konu olmuştur.

2. Kişinin Belirgin Özelliğine Göre Verilen Lâkaplar²

İnsanların dış görünüşlerine göre bir lakap aldıkları tespit edilen bu bölümde, bazı canlı/cansız varlıkların benzetmelere konu edildiği görülür. Kilolu insanlar için ayı benzetmesi, ince/zayıf olduğu için çekiç benzetmesi yapıldığı dikkati çekmektedir. Bu da insanların bir kişiye lakap verirken çevrede gördükleri canlı/cansız varlıklardan etkilendiklerini gösterir.

2.1. Vücut Yapısına Göre Verilenler

2.1.1. Vücut yapısı diğer insanlara nazaran daha iri olan kişilere verilen bazı lâkaplar:

Goca Meğmet: “Koca Mehmet” (K.Ş.-1)

Dana Fahri: (K.Ş.-2)

Hopan Mısdafa: “Hopan Mustafa” (K.Ş.-1)

Ayuca Hikmet: “Ayıca Hikmet” (K.Ş.-4)

Çam Hüseyin: (K.Ş.-5)

Kalınbacak Mehmet: Baldırları çok kalın ve kaslı olduğundan dolayı. (K.Ş.-5)

2.1.2. Vücut yapısı diğer insanlara nazaran daha zayıf olan kişilere verilen bazı lâkaplar:

Şipi Seyin: “Şipi Hüseyin” (K.Ş.-4)

Gopil Meğmet: “Kopil Mehmet” (K.Ş.-1)

Kirkir İsmayıl: “Kirkir İsmail” (K.Ş.1)

Külteknesi Sadiye: (K.Ş.-1)

Gano Seyin: “Kano Hüseyin” (K.Ş.-4)

Çeküç Eğmed: “Çekiç Ahmet” (K.Ş.-1)

² Erol Çalışkan, Ş. S. "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/3 (Eylül 2016): 103-126.

3. Fizikî Özü, Eksikliği, Hastalığına Göre Verilenler

İnsanların diğer insanlardan farklı olarak bazı fizikî özellikleri bulunabilir. Bu özellikleri doğuştan ya da sonradan yaşanan bir olay ya da hastalıktan ötürü meydana gelebilir. Bu farklılıkları, çevrelerinde bulunan insanların onlara bu özelliklerinden dolayı lâkap vermelerine sebep olur. Çünkü bu farklılıkları onları diğer insanlardan hemen ayırt etmeye yarar. Bu da hatırlanmalarında ve tanıtılmalarında kolaylık sağlar.

Pötür Hakkı: Ayakları aksadığı için. (K.Ş.-5)

Belügıruk Mısdafa: “Belikırık Mustafa” Belinden sürekli hasta olduğundan dolayı. (K.Ş.-1)

Sessüz Mehir: “Sessiz Mahir” Gırtlak ameliyatı olup, sesi çıkmadığından. (K.Ş.-1)

Kütağa Emin: Bacakları kesik olduğu için. (K.Ş.-1)

Sallabaş Yavuz: Hastalığından dolayı başını devamlı oynattığı için. (K.Ş.-1)

Alakaya Arif: Vücudunun bazı yerlerindeki deri renkli olduğu için. (K.Ş.-1)

Boncuk Tefvik: Bir gözü kör olduğundan dolayı. (K.Ş.-2)

Kel Hüsnu: Saçları olmadığı için. (K.Ş.-1)

Körmehmetler: Dedelerinin gözleri görmediği için aileye verilmiş bir lâkap. (K.Ş.-7)

4. Kişinin Tavrı ve Davranışlarına Göre Verilen Lâkaplar³

Davranış biliminde insanların bilinçli veya bilinçsiz, açık veya kapalı, içsel veya dışsal verdiği tüm tepkilere davranış denir. Bu davranışlarını ısrarla sürdüren insanlar diğer insanların ilgisini çeker. Bu ilgi sonucunda da yaptıkları davranışa binaen kendilerine bir lâkap verilir. Bu başlık altında görüldüğü gibi insanların daima yapmaya devam ettikleri davranışları onlara bir lâkap kazandırmıştır.

Deli Mağmut: “Deli Mahmut” Olur olmadık yerde deli gibi hareketleri olduğu için. (K.Ş.-6)

Karabela Salim: Kendini tehlikeli bir insan olarak tanıttığı için. (K.Ş.-3)

Sinek İssan: “Sinek İhsan” El-kol hareketlerini takip etmesi zor olduğundan dolayı. (K.Ş.-6)

6)

Gırkkanat Hüseyin: “Kırkkanat Hüseyin” Çok hızlı ve çabuk hareketleri olduğu için. (K.Ş.-1)

1)

Çınak İssan: “Çınak İhsan” Saldırgan bir kişiliğe sahip olduğu için. (K.Ş.-1)

Çatma Sıtkı: Çok aksi olduğundan dolayı. (K.Ş.-1)

Civo Meğmed: “Civo Mehmet” Çok atik olduğu için. (K.Ş.-4)

Zorzoro Hakkı: Sohbet ortamlarında rastgele/safsata bilgiler verdiği için. (K.Ş.-4)

Gırık Bahattin: “Kırık Bahattin” Konuşurken sağa sola çok eğildiği için. (K.Ş.-1)

³ Erol Çalışkan, Ş. S. "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/3 (Eylül 2016): 103-126.

Palavra Orhan: Her şeyi abarttığı için. (K.Ş.-1)

İngiliz Ahmet: Sürekli olarak İngiliz mallarının kalitesinden bahsettiği için. (K.Ş.-2)

Pitir Ahmet: Nazik yürümesinden dolayı. (K.Ş.-2)

Tenüke Seyin: “Teneke Hüseyin” Sohbet esnasında herkesin gönlüne göre şeyler söylediği ve kimseyi üzmediği için. (K.Ş.-1)

Çıki Numan: Cüzdan yerine cebinde para kesesi taşıdığı için. (K.Ş.-2)

5. Hayvanlara Benzetme Yoluyla Verilen Lâkaplar

Kırsal kesimde doğmuş, büyümüş yahut bir dönem burada yaşayıp sonra göç etmiş insanların doğa ile olan ilişkileri her zaman diğer insanlara göre daha iyi olmuştur. İnsanların birisine lâkap verirken, doğadan ve canlı yaşamlarından etkilenerek onların taşıdığı özelliklerine göre lâkap verdikleri tespit edilmiştir.

Baykuş Eğmed: “Baykuş Ahmet” Gece çok dolaştığı için. (K.Ş.-1)

Gece Püresi Mehir: “Gece Piresi Mahir” Geceleri çalışmayı sevdiğinden dolayı. (K.Ş.-1)

Vampir Ahmet: Başkalarından geçinmeyi iyi bildiği için. (K.Ş.-2)

6. Askerlik Görevi ile İlgili Olarak Verilen Lâkaplar

Türkiye coğrafyasında askerlik, kutsal bir görev sayılmıştır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan erkek bireyler, gençliklerinin uzun sayılabilecek bir dönemini askerlik hizmetinde geçirmiştir. Bu süreçten sonra memleketlerine döndüklerinde, yaptıkları askerlik vazifesi ile ilgili olarak bazı lakapları almışlardır. Askerlikte buldukları rütbeler, askerliklerini yaptıkları birimler ya da memleketlerine göre lakap aldıkları tespit edilmiştir.

Onbaşı Mahir: Askerliğini onbaşı rütbesinde yaptığı için. (K.Ş.-2)

Tebdil* Muhittin: Askerde hastalanıp teskere aldığı için. (K.Ş.-1)

Levâzım Mustafa: Askerliğini levâzım sınıfında yaptığından dolayı. (K.Ş.-5)

Dıramalı Meğmet: “Dıramalı Mehmet” Büyük dedesi Dırama isyanını bastırma görevinde şehit olduğu için. (K.Ş.-1)

Posof Nuri: Askerliğini Posof ilçesinde yaptığı için. (K.Ş.-2)

Abduçavuşlar: Ataları askerliğini çavuş rütbesinde yaptığından dolayı bu lâkap ile tanınan bir aile. (K.Ş.-7)

Haşımçavuşlar: Ataları askerliğini çavuş rütbesinde yaptığından dolayı bu lâkap ile tanınan bir aile. (K.Ş.-7)

Kolağasılar: Ataları Osmanlı Devleti’nde Kolağası rütbesinde bir asker olduğu için aileye verilmiş bir lâkap. (K.Ş.-7)

* “Tebdil havalı”: Askerlik ile ilgili bir terimdir. Askerlik yaparken ortam değişikliğine ihtiyacı olduğu düşünülerek bir süre izinli olarak askerliğe ara verme hakkı tanınmış askerin durumunu ifade eder.

7. Kişinin Sahip Olduğu Yeteneklerine Göre Verilen Lâkaplar

Bir kişinin sahip olduğu yetenekleri onu diğer insanlardan farklı kılar. Yetenekleri ile tanınan insanları tarif etmek için onlara sahip oldukları yetenekleri ile ilgili lâkaplar takılır. Kişinin yetenekleri üzerine verilmiş lâkaplar, zamanla mensubu oldukları aileye de sirayet eder. Aileleri, ileriki kuşaklarda da bu lâkap ile tanınmaya devam ederler.

Vayvalak Murat: Ud çaldığı ve yüksek sesle şarkı söylediği için. (K.Ş.-2)

Çeşit Eğmed: “Çeşit Ahmet” Çeşitli müzik âletlerini çalabildiği için. (K.Ş.-1)

Fort Hikmet: “Ford Hikmet” Ford marka kamyonların tamiratından anladığı için. (K.Ş.-2)

Atabinenler: Ailecek at binmek konusunda yetenekli oldukları için takılmış bir lâkap. (K.Ş.-7)

8. Soyu-Etnik Kökeni ve Soyadına Göre Verilen Lâkaplar

Kişilerin veya ailelerin soyları, soyadları, mensup oldukları etnik grupları onları çoğunluktan ayırmaktadır. Bu yüzden daha kolay tanımlanmaları için birer lâkap almışlardır. Özellikle şehir dışına göç edip tekrar geri döndüklerinde, göç ettikleri şehirlerin isimleriyle anılırlar.

Bizil Celâl: Soyadı Bizil olduğu için. (K.Ş.-5)

İnguş* Hüseyin: Soyu İnguş halkına dayandığı için. (K.Ş.-5)

Elekçiler: Ağızları bozuk, kavgacı ve geçimsiz bir aileye yörede bu lâkap verilmiştir. (K.Ş.-6)

Kürtler: Kökenleri Kürt olduğu için bu lâkap ile tanınan bir aile. (K.Ş.-6)

Abazalar*: Kökenleri Abazan olduğu için, oradan göç ettikleri için bu lâkap ile tanınan bir aile. (K.Ş.-7)

Hacıbekirler: Dedeleri hac vazifesini yerine getirdiğinden dolayı aileye bu lâkap verilmiş. (K.Ş.-7)

İstanbulular: Köyden önce İstanbul'a daha sonra tekrar köye göç etmiş bir aileye verilmiş lâkap. (K.Ş.-7)

Kıbrıslılar: 19. yüzyıldaki Kıbrıs göçmenlerinden oldukları için bu lâkap ile bilinen bir aile. (K.Ş.-7)

* Kuzey Kafkas halklarından birisidir.

* Kuzey Kafkas halklarından birisidir.

9. Düşkün Olduğu Yiyecek ve İçeceklere Göre Verilen Lâkaplar⁴

Bazı insanların özel bir yiyecek ya da içeceğe ayrı bir sevgisi vardır. Oturduğu sofrada, gittiği lokantada ya da misafir olarak bulunduğu bir evde her şeyden evvel bu gıdayı arar. Bu gıdaya olan düşkünlükleri, çevresindeki insanların dikkatini çeker. Bu durumda kendilerine o gıda ile ilgili bir lâkap verilerek, tanıtılmaları ve hatırlanmaları kolaylaştırılır.

Şayık Ahmet: İçkiye çok düşkün olduğundan dolayı. (K.Ş.-2)

Guru Feyzi: "Kuru Feyzi" Her lokantaya gidişinde mutlaka kuru fasulye yediği için. (K.Ş.-3)

Ayrancılar: Her sofraya kurulduğunda mutlaka ayran da koydukları için aileye takılmış bir lâkap. (K.Ş.-7)

10. Neden Verildiği Tespit Edilemeyen Lâkaplar

Veriliş sebebi bilinmeyen lâkaplar, zaman içerisinde ne için söylendiği unutulmuş lâkaplardır. Aynı zamanda bu lâkapların ne sebeple verildiğini bilen kişilerin hayatta olmamasından dolayı da anlamları tespit edilememiştir. Bu lâkaplar kişilere olduğu gibi aile-soy-köken nâmına da verilmiştir.

Terman Dede (K.Ş.-4)

Garabatan (K.Ş.-6)

Altıkışan (K.Ş.-6)

Patpatçılar (K.Ş.-6)

Zırto (K.Ş.-6)

Zilgirola (K.Ş.-7)

Yişirle (K.Ş.-7)

Ütelekle (K.Ş.-7)

Tıngışla (K.Ş.-7)

Tantanla (K.Ş.-7)

Sağcola (K.Ş.-7)

Örsembele (K.Ş.-7)

Opbalala (K.Ş.-7)

Nagıpla (K.Ş.-7)

Lavlovola (K.Ş.-7)

İziböyükle (K.Ş.-7)

Gıylola (K.Ş.-7)

⁴ Erol Çalışkan, Ş. S. "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/3 (Eylül 2016): 103-126.

Geçola (K.Ş.-7)

Dülgerola (K.Ş.-7)

Çüşüşle (K.Ş.-7)

Abacola (K.Ş.7)

Abayınla (K.Ş.-7)

Çekerimkopmazla (K.Ş.-7)

Sonuç

Lâkaplar, bahsi geçen kişinin rahat tanıtılabilmesi yahut hatırlanabilmesi için kendi adından önce getirilen bir “tanıtıcı ön ad”tır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan insanlar için bir kişiye lâkap vermek onu hatırlatmak ve daha iyi tanımlayabilmek içindir. Lâkaplar, kişinin özellikle iyi birisi mi kötü birisi mi olduğunu yahut zengin mi fakir mi olduğunu ya da fizikî özelliklerini ve davranış şekillerini bizlere gösterir. Kültürel yozlaşmanın en çok hissedildiği bu devirde özellikle kırsal kesim insanının bu gelenekten vazgeçmediği görülmektedir.

Lâkapların tespiti ile ilgili olarak, özellikle kişilerin davranışlarından etkilenecek verildikleri görülmektedir. İnsanların gösterdikleri davranışlar, çevresindeki insanların dikkatini çektiği için ve sürekli tekrar edildiği için bir lâkap olarak kendilerine geri dönmüştür. Bazı insanların, aldıkları lâkaplar hoşuna gittiği için davranışlarına devam ettikleri de derleme sırasında sözlü olarak tarafımıza beyân edilmiştir. Bu da konuya farklı bir bakış açısı olarak kendini gösterir.

İnsanların yaptıkları mesleklerde usta oluşu, atalarından beri bu mesleği devam ettiriyor oluşları da onlara birer lâkap kazandırmıştır. Böylece diğer insanlardan kolaylıkla ayırt edilip, hatırlanırlar. Bu durumun, -mesleği devam ettirmeseler bile- ileriki kuşaklarda da devam ettiği görülür.

İnsanların doğuştan sahip oldukları ya da daha sonradan belirginleşen vücut yapıları da onları diğer insanlardan ayırt etmekte kullanılan bir unsur hâlini almıştır. Şişman, zayıf ya da çelimsiz olmaları onlara birer lâkap kazandırmıştır.

Kırsal kesimlerde, hastalıklar ve hastalık geçirenler çok çabuk duyulur. Hem iyi hem de kötü haberler çok çabuk insanlara ulaşır. Bunun nedeni, insanların birbirleriyle olan iletişimlerinde hâla güçlü olmalarıdır. Doğuştan hastalıklı olanlar ya da daha sonradan hastalık geçirenlere de birer lâkap verilerek onların ayırt etmeleri sağlanır.

Görüşme kayıtlarını düzenlerken bir husus dikkatimizi çekmiştir. Kastamonu merkeze bağlı Alpi Köyü’nde yaşamış ve vefat etmiş “Pötür Hakkı” (ayakları aksadığı için) ile Kastamonu/Seydiler ilçesine bağlı Şalgam Köyü’nde yaşayıp vefat etmiş “Pitir Ahmet” (nazik yürümesinden dolayı) lâkaplarının birbirine benzediğini fakat farklı anlamlar taşıdığını gördük.

Kelime içerisindeki vokallerin değiştiği, konsonantların ise aynı kaldığı bir kelimenin birbirinin tersi bir anlamı ifade etmesi ilginçtir.

Kastamonu ilinin merkezine ve bazı kırsal kesimlerine mensup olan kaynak kişiler ile yaptığımız görüşmeler sonucunda, “lâkap verme” geleneğinin bu yörede hem geçmişte var olduğunu hem de günümüzde hâlâ devam ettiğini tespit ettik. Görüşmeler sırasında kadınların erkeklere oranla daha az katılım gösterdiği ve bilgi vermekte çekindiğini gözlemledik. Görüşmelerden elde edilen lâkapların sıklıkla erkeklere verildiğini tespit ettik. Bu duruma sebep olarak kadınların özellikle kırsal kesimlerde sosyal hayattan biraz daha geri kalmaları gösterilebilir. Çünkü erkeklerin bir arada olduğu ortamlar, kadınlara göre daha fazladır. Bu da erkeklerin kendi aralarında yaptıkları sohbetlerde, lâkapları ortaya çıkardıklarını göstermektedir.

Sözlü Kaynaklar

K.Ş.-1: Ahmet Cebeci, Lise Mezunu, 59 yaşında, Emekli, Memleketi: Kastamonu

K.Ş.-2: Aydın Demirci, Lise Mezunu, 39 yaşında, Esnaf, Memleketi: Kastamonu/Seydiler

K.Ş.-3: Sebahattin Ömeroğlu, Lise Mezunu, 42 yaşında, Esnaf, Memleketi: Kastamonu

K.Ş.-4: Celalettin Keskin, İlkokul Mezunu, 73 yaşında, Çiftçi, Memleketi: Kastamonu

K.Ş.-5: İbrahim Gürol, Lise Mezunu, 55 yaşında, Emekli, Memleketi: Kastamonu/Araç

K.Ş.-6: Perihan Sakallıoğlu, Ortaokul Mezunu, 45 yaşında, Ev Hanımı, Memleketi: Kastamonu

K.Ş.-7: Halil İbrahim Büyükacar, Üniversite Mezunu, 49 yaşında, Öğretmen, Memleketi: Kastamonu/Tosya

Yazılı Kaynaklar

Abdurrahman, Varis. “Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme”. *Millî Folklor* (2004): 124.

Demirci, Ümit Özgür. “Ardahan'ın Hanak İlçesinde Kullanılan Lakaplar”. *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi* (2014): 1.

Erol Çalışkan, Şerife Seher. “Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği”. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 14/3 (Eylül 2016): 103-126.

Kabak, Turgay. “Lâkaplar ve Uzuncaburç Kasabası'nda Lâkap Verme Geleneği Üzerine Bir İnceleme”. *ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi Online (Thematic Journal of Turkic*

Studies, www.actaturcica.com) “Kültürümüzde İsim”, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun. Yıl VI, Sayı 1-1, 2014.

Özdemir, Seyhan; Erdem, Ramazan. “Akademik Örgütlerde İdârî Personel Arasında Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir Çalışma”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3/25 (2016): 247-261.

Teke, Tuğba; Erol Çalışkan, Şerife Seher. “Geçmişten Günümüze Devrek’te Bastonculuk Geleneği”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/56 (Nisan 2018): 95-100.

URL-1: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.02.2022)

Yaldızkaya, Ömer Faruk. “Emirdağ’da Lâkaplar Üzerine Bir Araştırma”. *Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*. Afyon: Lider Ajans Matbaacılık (2000).